

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
& ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ Π/ΘΜΙΑΣ
& Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ
ΚΡΗΤΗΣ
(ΠΕ.Κ.Ε.Σ. ΚΡΗΤΗΣ)

Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου
Φιλολόγων (ΠΕ02)
Βασιλεία Καλοκύρη

Ταχ. Δ/ση: Ρολέν 4
Ταχ. Κώδικας: 713 05 ΗΡΑΚΛΕΙΟ
Τηλ.: 2810 24 68 60
2810 24 64 00
κιν.: 697 99 30 724
E-mail: pekeskritis@sch.gr
E-mail προσοπ.: kalokyri@sch.gr
Ιστότοπος: ΦΙΛΟΛΟΓΟΙ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
<http://users.sch.gr/sfscholiki/fi>

Ηράκλειο, 24-3-2021

Αρ. Πρωτ.: Φ.2 /583

ΠΡΟΣ:

Διευθύνσεις και Εκπαιδευτικούς
Φιλολόγους (ΠΕ02) Σχολείων Δ.Ε.
Επιστημονικής Ευθύνης της Σ.Ε.Ε. Β.
Καλοκύρη

(διαμέσου των Δ/νσεων των Σχολείων
τους)

ΚΟΙΝ:

1. ΠΔΕ Κρήτης
2. Δ/ση Δ/θμιας Εκπ/σης Ηρακλείου
3. ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης

Θέμα: Επιμορφωτικό υποστηρικτικό υλικό. Κριτήριο αξιολόγησης με ενδεικτικές απαντήσεις για το μάθημα Αρχαία Ελληνικά Γ' τάξης, ΟΠΑΣ, σύμφωνα με το νέο σύστημα. Επισημάνσεις-σχόλια και προτάσεις διδακτικής αξιοποίησης.

Αγαπητοί και Αγαπητές Συνάδελφοι,

Προς υποστήριξη του εκπαιδευτικού έργου σας και στο πλαίσιο των επιμορφωτικών στόχων του ετήσιου προγραμματισμού του ΠΕ.Κ.Ε.Σ (Πράξη 19/12-10-2020), σας αποστέλλω συνημμένα υποστηρικτικό υλικό από το εργαστηριακό διαδικτυακό Σεμινάριο Φιλολόγων για το μάθημα Αρχαία Ελληνικά Γ' τάξης, ΟΠΑΣ (23-3-2021).

Ειδικότερα, αποστέλλεται το **Κριτήριο αξιολόγησης για το μάθημα Αρχαία Ελληνικά Γ' τάξης, ΟΠΑΣ (από το φάκελο υλικού, διδακτ. Ενότ. 6, Πλάτων, Πρωταγόρας, 322a-323a)** με ενδεικτικές απαντήσεις, το οποίο συνέθεσε και παρουσίασε ως εισηγητής στο εργαστηριακό σεμινάριο ο συνάδελφος Φιλολόγος (στο 2^ο ΓΕΛ Ηρακλείου) κ. Αντώνης Βαλεργάκης, ως παράδειγμα σύνθεσης σε ανταπόκριση προς τα εννοιολογικά και μορφολογικά δεδομένα της εξέτασης του μαθήματος (ΦΕΚ 4177, Τεύχος Β' /28.09.2020). Περιλαμβάνονται επίσης, σχόλια-επισημάνσεις, ενδεικτικοί τρόποι διδακτικής αξιοποίησης και η ισχύουσα νομοθεσία για την εξέταση του μαθήματος (επιμέλεια-υπομνηματισμός: ΣΕΕ Β. Καλοκύρη).

Το υλικό αυτό θα είναι διαθέσιμο και στον συνεργατικό ιστότοπο του Δικτύου μας, **Συνεργατικές Ιστοσελίδες** (<http://diktyofilologonkalokyri.weebly.com>), στη

θεματική ενότητα (αριστερά): ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΛΥΚΕΙΟΥ
<http://filologikalykeioy.weebly.com/>

Στη διάθεσή σας για σχετική βοήθεια σε δικούς σας σχεδιασμούς κριτηρίων.

Επίσης, μπορείτε να μου αποστείλετε δικά σας κριτήρια αξιολόγησης, για ανάρτηση στις Συνεργατικές Ιστοσελίδες, μετά από σχετική συνεννόηση για ό,τι τυχόν χρειάζεται.

Με τιμή,
Η Συντονίστρια Εκπαιδευτικού έργου
κλάδου ΠΕ02 Φιλολόγων

Βασιλεία Καλοκύρη

Ακριβές αντίγραφο από το πρωτότυπο που τηρείται στη Γραμματεία του ΠΕ.Κ.Ε.Σ Κρήτης

Συνημμένο (σελ. 1-24):

- Σύνθεση Κριτηρίου και ενδεικτικών απαντήσεων: Αντώνης Βαλεργάκης, Φιλολόγος (στο 2^ο ΓΕΛ Ηρακλείου). *Εισήγηση στο Εργαστηριακό διαδικτυακό Σεμινάριο για Φιλολόγους, την Τρίτη 23-3-2021. Διοργάνωση -Συμβουλευτική- ΣΕΕ Φιλολόγων Β. Καλοκύρη.*
- Επισημάνσεις – Σχόλια, σε ανταπόκριση προς το Πρόγραμμα Σπουδών στα Αρχαία Ελληνικά Γ' ΟΠΑΣ και τα εννοιολογικά και μορφολογικά δεδομένα της εξέτασης του μαθήματος (ΦΕΚ 4177, Τεύχος Β' /28.09.2020). Συντονίστρια Εκπ/κού Έργου Φιλολόγων Β. Καλοκύρη

Εσωτερική διανομή: 1.Οργανωτική Συντονίστρια ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης

Ηράκλειο, 24-3-2021

Σύνθεση Κριτηρίου και ενδεικτικών απαντήσεων:

Αντώνης Βαλεργάκης, Φιλολόγος (στο 2^ο ΓΕΛ Ηρακλείου).

Εισήγηση στο Εργαστηριακό διαδικτυακό Σεμινάριο για Φιλολόγους, την Τρίτη 23-3-2021.

Διοργάνωση -Συμβουλευτική- ΣΕΕ Φιλολόγων Β. Καλοκύρη.

Επισημάνσεις-σχόλια-επιμέλεια:

Β. Καλοκύρη, ΣΕΕ Φιλολόγων στο ΠΕ.Κ.Ε.Σ Κρήτης

Διαθέσιμο στις Συνεργατικές Ιστοσελίδες → [Φιλολογικά μαθήματα Λυκείου](http://filologikalykeiou.weebly.com/)

(= <http://filologikalykeiou.weebly.com/>)

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ - ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ (ΦΕΚ 4177 Τεύχος Β' /28.09.2020)

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Α. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ (ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ, 322 α – 323 α)

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας, πρῶτον μὲν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῶων μόνον θεοὺς ἐνόμισεν, καὶ ἐπεχείρει βωμούς τε ἰδρύεσθαι καὶ ἀγάλματα θεῶν· ἔπειτα φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρθρώσατο τῇ τέχνῃ, καὶ οἰκήσεις καὶ ἐσθήτας καὶ ὑποδέσεις καὶ στρωμνὰς καὶ τὰς ἐκ γῆς τροφὰς ἤϋρετο. Οὕτω δὴ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχὰς ἄνθρωποι ᾤκουν σποράδην, πόλεις δὲ οὐκ ἦσαν· ἀπώλλυντο οὖν ὑπὸ τῶν θηρίων διὰ τὸ πανταχῆ αὐτῶν ἀσθενέστεροι εἶναι, καὶ ἡ δημιουργικὴ τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφήν ἰκανὴ βοηθὸς ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής —πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἧς μέρος πολεμική— ἐζήτουν δὴ ἀθροίζεσθαι καὶ σφῆζεσθαι κτίζοντες πόλεις· ὅτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, ἠδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο. Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῶ γενεῖ ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἑρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἵν' εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί· Ἐρωτᾷ οὖν Ἑρμῆς Δία τίνα οὖν τρόπον δοίῃ δίκην καὶ αἰδῶ ἀνθρώποις· «Πότερον ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται, οὕτω καὶ ταύτας νείμω; νενέμηνται δὲ ὧδε· εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἰκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί· καὶ δίκην δὴ καὶ αἰδῶ οὕτω θῶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἐπὶ πάντας νείμω;» «Ἐπὶ πάντας», ἔφη ὁ Ζεὺς, «καὶ πάντες μετεχόντων· οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχουσι ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν· καὶ νόμον γε θεὸς παρ' ἐμοῦ τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὡς νόσον πόλεως». Οὕτω δὴ, ὃ Σώκρατες, καὶ διὰ ταῦτα οἱ τε ἄλλοι καὶ Ἀθηναῖοι, ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ἢ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς, ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλῆς, καὶ ἐὰν τις ἐκτὸς ὢν τῶν ὀλίγων συμβουλευῆ, οὐκ ἀνέχονται, ὡς σὺ φῆς—εἰκότως, ὡς

ἐγὼ φημι—ὄταν δὲ εἰς συμβουλήν πολιτικῆς ἀρετῆς ἴωσιν, ἦν δεῖ διὰ δικαιοσύνης πᾶσαν ἰέναι καὶ σωφροσύνης, εἰκότως ἅπαντος ἀνδρὸς ἀνέχονται, ὡς παντὶ προσῆκον ταύτης γε μετέχειν τῆς ἀρετῆς ἢ μὴ εἶναι πόλεις. Αὕτη, ὦ Σώκρατες, τούτου αἰτία.

A1. Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις με την ένδειξη Σωστό ή Λάθος (M5) και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με φράσεις του αποσπάσματος από το αρχαίο κείμενο. (M5)

- α. Ο άνθρωπος πήρε μερίδιο από το θεϊκό κλήρο.
- β. Με τη δημιουργική τέχνη οι άνθρωποι αντιμετώπισαν τις επιθέσεις των θηρίων.
- γ. Οι άνθρωποι όταν συναθροίζονταν, αρχικά, συμβίωναν αρμονικά.
- δ. Ο Δίας έστειλε στους ανθρώπους δια μέσου του Ερμή τη σωφροσύνη και τη δικαιοσύνη.
- ε. Ο Δίας διέταξε τον Ερμή να διανέμει την πολιτική αρετή όπως και τις τεχνικές δεξιότητες.

ΜΟΝΑΔΕΣ 10

B1. «Ἐπὶ πάντα», ἔφη ὁ Ζεὺς, «καὶ πάντες μετεχόντων»

Ποια είναι η σημασία της παραπάνω φράσης για την επιχειρηματολογία του Πρωταγόρα σχετικά με τη συμμετοχή στην πολιτική αρετή; (M6) Με ποιους εκφραστικούς τρόπους δηλώνεται η καθολικότητα και η αναγκαιότητά της; (M4)

ΜΟΝΑΔΕΣ 10

B2. Οὕτω δὴ, ὦ Σώκρατες..... ἢ μὴ εἶναι πόλεις.

Ποια συμπεράσματα προκύπτουν από το παραπάνω απόσπασμα για τη στάση των Αθηναίων σχετικά με τη δημιουργική και την πολιτική τέχνη αντίστοιχα; (M6). Ποια μορφή πολιτικής οργάνωσης και ποιες πολιτικές πρακτικές υπαινίσσεται ο Πρωταγόρας; (M4)

ΜΟΝΑΔΕΣ 10

B.3. Να αντιστοιχίσετε τους αριθμούς της Στήλης Α με το γράμμα της Στήλης Β που τεκμηριώνει ορθά το νόημα της πρότασης.

ΣΤΗΛΗ Α

1. Ο Σωκράτης υιοθέτησε ως μέθοδο τη...
2. Ο Πρωταγόρας διαδραματίζεται στο σπίτι του...
3. Ο Πρωταγόρας στον ομώνυμο διάλογο του Πλάτωνα υποστηρίζει πως η αρετή είναι...
4. Ο σχετικισμός του Πρωταγόρα αμφισβητεί την ύπαρξη της...
5. Ο Πρωταγόρας συνοδεύεται από τον σοφιστή...

ΣΤΗΛΗ Β

- α. διάλεξη
- β. λογοτεχνική ανάλυση
- γ. διαλεκτική
- α. Κέφαλου
- β. Καλλία
- γ. Αγάθωνα
- α. ανδρεία
- β. ευβουλία
- γ. δικαιοσύνη
- α. απόλυτης αλήθειας
- β. θρησκευτική πίστης
- γ. πολιτικής αρετής
- α. Πώλο
- β. Γοργία
- γ. Ιππία

ΜΟΝΑΔΕΣ 10

B4.α. Να αντιστοιχίσετε τις αρχαίες λέξεις της Στήλης Α με τις ετυμολογικά συγγενείς τους στα νέα ελληνικά της Στήλης Β: (Μ6)

ΣΤΗΛΗ Α

- ἐπεχείρει
βωμούς
ὑποδέσεις
ἀπώλλυντο
ϊκανή
ἔχοντες

ΣΤΗΛΗ Β

- βατήρας
πανωλεθρία
δεμάτι
υποχείριο
ευεξία
ἀφιξη

B4.β Να γράψετε δύο περιόδους λόγου στα νέα ελληνικά με μια ετυμολογικά παράγωγη λέξη των παρακάτω λέξεων του αρχαίου κειμένου: (M4)

ῥῥκουν, ἄθροίζεσθαι

ΜΟΝΑΔΕΣ 10

B5. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Άγγλος φιλόσοφος Μιλ επιχειρηματολογεί υπέρ της ελευθερίας του λόγου. Με ποιο επιχείρημα ο Μιλ υπερασπίζεται την ελεύθερη δημόσια έκφραση των πολιτών; (M5).

Ποια ομοιότητα παρουσιάζει με την αντίστοιχη θέση του Πρωταγόρα; (M5).

~~Στο παρακάτω απόσπασμα~~ Ακόμα κι αν όλοι οι άνθρωποι, εκτός από ένα, είχαν την ίδια γνώμη, δε θα είχαν το δικαίωμα να φιμώσουν αυτόν τον ένα, όπως ακριβώς κι αυτός δε θα είχε το δικαίωμα, αν διέθετε την απαιτούμενη δύναμη, να φιμώσει όλους τους άλλους. Αν μια γνώμη ήταν απλά κάτι το προσωπικό με αξία μόνο για τον κάτοχό της, αν το να παρεμποδιστεί ως προς το δικαίωμά του να έχει αυτή τη γνώμη ήταν απλά ένα πλήγμα σε βάρος του άτομου, τότε όντως θα είχε κάποια σημασία, αν το πλήγμα αυτό καταφέρεται ενάντια σε λίγους ή σε πολλούς. Το ιδιαίτερο πρόβλημα, όμως, με την παρεμπόδιση της έκφρασης μιας γνώμης είναι ότι πλήττει ολόκληρο το ανθρώπινο είδος, τόσο τη μέλλουσα όσο και την παρούσα γενιά –εκείνους που υποστηρίζουν αυτή τη γνώμη, αλλά ακόμα περισσότερο εκείνους που διαφωνούν μ' αυτήν. Αν η γνώμη είναι σωστή, τότε χάνουν την ευκαιρία να αντικαταστήσουν το σφάλμα με την αλήθεια· αν είναι λαθεμένη, τότε στερούνται κάτι που είναι σχεδόν εξίσου ωφέλιμο: τη δυνατότητα διαυγέστερης αντίληψης και πιο ζωηρής εντύπωσης της αλήθειας, που είναι αποτέλεσμα της σύγκρουσης μεταξύ αλήθειας και σφάλματος.

Θα πρέπει να εξετάσουμε χωριστά τις δυο αυτές υποθέσεις, καθεμιά από τις οποίες αντιστοιχεί σε ένα διαφορετικό σκέλος του επιχειρήματός μας. Δεν μπορούμε ποτέ να είμαστε βέβαιοι, ότι η γνώμη που προσπαθούμε να καταπνίξουμε είναι αναληθής· αλλά ακόμα κι αν είμαστε βέβαιοι, η κατάπνιξη της παραμένει κάτι κακό.

(Τζ. Στ. Μιλ, *Περί ελευθερίας*, μτφ. Ν. Μπαλής, επίκουρος, σελ. 47)

ΜΟΝΑΔΕΣ 10

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Στο παρακάτω απόσπασμα ο σοφιστής Αντιφών σχολιάζει την αντίθεση μεταξύ του ανθρώπινου και του φυσικού νόμου

...δικαιοσύνη οὖν τὰ τῆς πόλεως νόμιμα, ἐν ἧ ἂν πολιτεύηται τις, μὴ παραβαίνειν. χρῶτ' ἂν οὖν ἄνθρωπος μάλιστα ἑαυτῷ ξυμφερόντως δικαιοσύνη, εἰ μετὰ μὲν μαρτύρων τοὺς νόμους μεγάλους ἄγοι, μονούμενος δὲ μαρτύρων τὰ τῆς φύσεως· τὰ μὲν γὰρ τῶν νόμων ἐπίθετα, τὰ δὲ τῆς φύσεως ἀναγκαῖα· καὶ τὰ μὲν τῶν νόμων ὁμολογηθέντα οὐ φύντ' ἐστίν, τὰ δὲ τῆς φύσεως φύντα οὐχ [2] ὁμολογηθέντα. τὰ οὖν νόμιμα παραβαίνων εἴαν λάθῃ τοὺς ὁμολογήσαντας καὶ αἰσχύνῃ καὶ ζημίας ἀπήλλακται· μὴ λαθῶν δ' οὐ· τῶν δὲ τῆ φύσει ξυμφύτων εἴαν τι παρὰ τὸ δυνατόν βιάζῃται, εἴαν τε πάντας ἀνθρώπους λάθῃ, οὐδὲν ἔλαττον τὸ κακόν, εἴαν τε πάντες ἴδωσιν, οὐδὲν μείζον· οὐ γὰρ διὰ δόξαν βλάπτεται, ἀλλὰ δι' ἀλήθειαν. (B44 DK)

Γ1. Να αποδώσετε στα νέα ελληνικά το απόσπασμα : τὰ οὖν νόμιμα παραβαίνων εἴαν λάθῃ τους ὁμολογήσαντας..... ἀλλὰ δι' ἀλήθειαν.

ΜΟΝΑΔΕΣ 10

Γ2. Ποιες είναι οι διαφορές μεταξύ του ανθρώπινου νόμου και του φυσικού δικαίου σύμφωνα με το αρχαίο κείμενο;

ΜΟΝΑΔΕΣ 10

Γ3. δικαιοσύνη οὖν τὰ τῆς φύσεως:

α. Να συμπληρώσετε τους υπόλοιπους βαθμούς του επιθέτου και του επιρρήματος που βρίσκονται στο παραπάνω απόσπασμα. (Μ4)

β. Να μεταφέρετε το απαρέμφατο και το ρηματικό τύπο της ευκτικής που βρίσκονται στο παραπάνω απόσπασμα στους αντίστοιχους τύπους του Μέλλοντα και του Αορίστου. (Μ4)

γ. Να μεταφέρετε τις δύο αντωνυμίες που βρίσκονται στο παραπάνω απόσπασμα στον αντίθετο αριθμό. (Μ2)

ΜΟΝΑΔΕΣ 10

Γ4. τὰ οὖν νόμιμα μὴ λαθῶν δ' οὐ:

α. Να αναγνωρίσετε συντακτικά τις παρακάτω λέξεις: τὰ νόμιμα, τοὺς ὁμολογήσαντας, ζημίας (Μ3)

β. Να αναγνωρίσετε τον υποθετικό λόγο του αποσπάσματος – είδος, εκφορά υπόθεσης και απόδοσης (Μ3) και να τον μετατρέψετε στο αντίθετο του πραγματικού (Μ4)

ΜΟΝΑΔΕΣ 10

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1.

α Σωστό (Έπειδή δὲ ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας)

β. Λάθος (καὶ ἡ δημιουργικὴ τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφήν ἰκανὴ βοηθὸς ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής)

γ. Λάθος (ὅτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, ἠδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο)

δ. Σωστό (Ζεὺς οὖν δεῖσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἑρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην)

ε. Λάθος (καὶ δίκην δὴ καὶ αἰδῶ οὕτω θῶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἐπὶ πάντα νείμω;» «Ἐπὶ πάντα», ἔφη ὁ Ζεὺς)

B1. Στον φερώνυμο πλατωνικό διάλογο, ο σοφιστής Πρωταγόρας υποστηρίζει πως η πολιτική αρετή, δηλαδή η ικανότητα διαχείρισης των δημόσιων και ιδιωτικών υποθέσεων με ορθολογικό τρόπο, είναι μια ιδιότητα επίκτητη, προσιτή στον κάθε πολίτη, καθώς από τη φύση του είναι προικισμένος με την κοινή λογική και μπορεί κατά συνέπεια μέσω της παιδείας, να την αποκτήσει και να την αναπτύξει. Στην προσπάθειά του να πείσει τον Σωκράτη που διατηρεῖ μια σκεπτικιστική τάση απέναντι σε αυτό το ζήτημα, αφηγείται ένα μύθο σύμφωνα με τον οποίο ο Δίας έδωσε ως δυνατότητα στον κάθε πολίτη τη συμμετοχή στη σωφροσύνη (αυτοκυριαρχία) και τη δικαιοσύνη. Οι δύο παραπάνω αρετές που συνέχουν την πολιτική κοινότητα δεν είναι γενετικά προκαθορισμένες αλλά καλλιεργούνται με την παιδεία, την αλληλοδιδασκτική, τον παραδειγματισμό και το φόβο της τιμωρίας.

Ο Πρωταγόρας, υπέρμαχος ενός κοινωνιολογικού σχετικισμού, ριζοσπαστικού για την εποχή του, υπονοεί με αυτό τον τρόπο πως η αρετή δεν είναι φυσική κληρονομιά της προνομιούχας τάξης των αριστοκρατών κι έτσι έρχεται σε ρήξη με την προγενέστερη παράδοση που διαχώριζε τους ανθρώπους σε ανώτερους και κατώτερους, ανάλογα με την κοινωνική τους προέλευση.

Στο επίπεδο της μορφής, το επιχείρημα του Πρωταγόρα ενισχύεται από τη διπλή επανάληψη του επιθέτου πας που υποδηλώνει την καθολική ισχύ της πολιτικής αρετής και τη χρήση της προστακτικής μετεχόντων που την προσδιορίζει ως κοινωνικοπολιτική σύμβαση νομικού τύπου με επιτακτικό και αναγκαίο χαρακτήρα. Παράλληλα, η εναλλακτική χρήση των μυθικών – θρησκευτικών συμβόλων προσδίδει στην άποψη του Πρωταγόρα έναν πιο επίσημο τόνο και μετουσιώνεται σε ένα αφηγηματικό τέχνασμα, ώστε να υποβάλει αμεσότερα και παραστατικότερα τις νεότερες του θέσεις στο αθηναϊκό κοινό.

B2. Στη σκέψη του Πρωταγόρα είναι κομβική η αντίθεση μεταξύ πολιτικής ιδιότητας και επαγγελματικής εξειδίκευσης. Σύμφωνα με τη φιλελεύθερη αντίληψή του, στις ευνομούμενες κοινωνίες πρέπει να υπάρχει πολυπραγμοσύνη δηλαδή παράλληλη ενασχόληση των πολιτών με τα δημόσια πράγματα (γενική διαβούλευση, άμεση ψηφοφορία, ανάληψη αξιωμάτων) και τις ιδιωτικές και επαγγελματικές τους υποθέσεις. Τεκμηριώνει την άποψή του με ένα επιχείρημα εκ του αντιθέτου: αν λίγοι συμμετείχαν στα δημόσια πράγματα, δεν θα υπήρχαν πόλεις αλλά ολιγαρχικές κοινότητες. Ο κάθε πολίτης, συνεχίζει ο Πρωταγόρας, με το ποσοστό συμμετοχής στη σωφροσύνη και το αίσθημα του δικαίου που του αναλογεί, είναι ικανός να συμμετέχει σε συλλογικά σώματα λήψης αποφάσεων για το καλό του συνόλου και να εκφέρει ελεύθερα και υπεύθυνα την πολιτική του κρίση. Στον λόγο του Πρωταγόρα, μπορούμε να ανιχνεύσουμε τα χαρακτηριστικά της άμεσης, συμμετοχικής δημοκρατίας του 5ου προχριστιανικού αιώνα. Η ριζοσπαστική δημοκρατία του Περικλή αναγνώριζε σε όλους τους πολίτες το δικαίωμα συμμετοχής στα βουλευτικά και δικαστικά όργανα. Οι πολίτες ήταν ισότιμοι και εναλλάξιμοι στα πολιτικά και στρατιωτικά αξιώματα (πολίτης – οπλίτης) και αναδέχονταν εξουσίες δυνάμει της εξισωτικής κλήρωσης.

B3. 1-γ, 2-β, 3-β, 4-α, 5-γ.

B4.α

ΣΤΗΛΗ Α

ἐπεχείρει

βωμούς

ὑποδέσεις

ἀπώλλυντο

ἰκανή

ἔχοντες

ΣΤΗΛΗ Β

υποχείριο

βατήρας

δεμάτι

πανωλεθρία

ἀφιξη

ευεξία

B4.β

Η συνάθροιση των πολιτών σε δημόσιους χώρους, σε εποχές επιδημικών κρίσεων, ελέγχεται από τις αστυνομικές αρχές.

Η συγκατοίκηση συχνά, αποδεικνύεται προβληματική για πολλούς ανθρώπους.

B5.

Ο Άγγλος φιλόσοφος Μιλ υπήρξε ένας από τους θεωρητικούς θεμελιωτές της φιλελεύθερης δημοκρατίας του 19ου αι. Στο απόσπασμα από το έργο του *Περί Ελευθερίας*, επιχειρηματολογεί υπέρ της ελευθερίας της έκφρασης. Το επιχείρημά του έχει γνωσιολογικό περιεχόμενο. Σύμφωνα με αυτό, κανείς δεν κατέχει την αλήθεια με τρόπο απόλυτο και αποκλειστικό, αλλά η τελευταία προκύπτει μέσα από τη διαλεκτική αντιπαράθεση των απόψεων, την κριτική τους αποτίμηση και την ανασκευή ή την ανασύνθεσή τους. Έτσι λοιπόν αν κάποιος αποτραπεί από το να μιλήσει ενώ έχει κάτι σωστό να πει ζημιώνεται τόσο η αλήθεια όσο και το γενικό συμφέρον. Αν πάλι η άποψη που θα εκφράσει δεν είναι βαρύνουσα, δεν βλάπτει κανένα, ενώ σε αντίθετη περίπτωση, αν δηλαδή “φιμωνόταν”, θα αλλοιωνόταν ο δημοκρατικός θεσμός. Με ανάλογο τρόπο, ο Πρωταγόρας, αιώνες πριν, στο πλαίσιο όχι της κοινοβουλευτικής αλλά της άμεσης δημοκρατίας, υπερασπίζεται την άποψη πως όλοι οι πολίτες, ανεξαρτήτως καταγωγής και πλούτου, έχουν το δικαίωμα έκφρασης στη λαϊκή συνέλευση για θέματα που αφορούν τους πάντες. Συμπερασματικά, και οι δύο στοχαστές υιοθετούν μια πλουραλιστική στάση υπέρ του δημοκρατικού σχετικισμού που συνεπάγεται τη φιλελεύθερη ανεκτικότητα και το δικαίωμα στην ατομική διαφοροποίηση.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Αν βέβαια παραβιάζει κάποιος τους θεσμούς και δεν υποπίπτει στην αντίληψη όσων τους έχουν αποδεχθεί, αποφεύγει και την ντροπή και την τιμωρία. Εάν όμως, δεν μένει απαρατήρητος, δεν μπορεί να τα αποφεύγει. Εάν όμως παραβιάζει τους φυσικούς κανόνες πέρα από το όριο, ακόμα κι αν από όλους τους ανθρώπους ξεφεύγει, καθόλου μικρότερο δεν είναι το κακό, και αν όλοι τον βλέπουν, δεν είναι καθόλου μεγαλύτερο. Γιατί δεν βλάπτεται η κοινωνική του υπόσταση αλλά η αληθινή του φύση.

Γ2. Ο σοφιστής Αντιφών απεικονίζει μια ρήξη ανάμεσα στο φυσικό δίκαιο και τον κοινωνικό θεσμό. Το επιχείρημά του είναι το εξής: εάν κάποιος παραβιάζει τους κοινωνικούς κανόνες, αλλά αποφεύγει τον έλεγχο και τη σύλληψη, τότε δεν υφίσταται καμία βλάβη, γιατί οι παραπάνω κανόνες είναι συμβατικοί και εξωγενείς προς την εσωτερική ουσία του ανθρώπου. Εάν όμως, οι πράξεις του εναντιώνονται στους φυσικούς νόμους, αλλοτριώνεται η ίδια η οντολογική του υπόσταση, είτε συλληφθεί είτε όχι.

Γ3.

α μάλα μάλλον

μείζονας (μείζους) μεγίστους

β παραβήσσεσθαι παραβήναι

άξοι αγάγοι

γ αἰς ἡμῖν αυτοίς

Γ4.

α αντικείμενο στο παραβαίνων

αντικείμενο στο απήλλακται

επιθετική μετοχή - αντικείμενο στο λάθη

β. αόριστη επανάληψη στο παρόν και το μέλλον

έάν + λάθη (υποτακτική αορίστου)

απήλλακται (οριστική παρακειμένου)

ει ελάνθανεν + αν απηλλάττετο

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πλάτωνος Πρωταγόρας επιμ. N.Deuyer, μτφ. Φ. Αδαμίδα, Καρδαμίτσα

Πλάτων, Πρωταγόρας, μτφ. Η. Σπυρόπουλος, Ζήτρος

Τζων Στιούαρτ Μιλ, Περί Ελευθερίας, μτφ. Ν. Μπαλής, Επίκουρος

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΜΕΛΕΤΗ

W.K.C. Gurthrie, Οι Σοφιστές, μτφ. Δ. Τσεκουράκης, M.I.E.T.

Σύνθεση κριτηρίου και απαντήσεων: Βαλεργάκης Α., Φιλολόγος

Επισημάνσεις – Σχόλια, σε ανταπόκριση προς το Πρόγραμμα Σπουδών στα Αρχαία Ελληνικά Γ΄ ΟΠΑΣ και τα εννοιολογικά και μορφολογικά δεδομένα της εξέτασης του μαθήματος (ΦΕΚ 4177, Τεύχος Β΄ /28.09.2020)

Συντονίστρια Εκπ/κού Έργου Φιλολόγων Β. Καλοκύρη

Το Κριτήριο αξιολόγησης (Α. Βαλεργάκη) έχει συντεθεί με βάση τα εννοιολογικά και μορφολογικά δεδομένα της εξέτασης του μαθήματος (ΦΕΚ 4177, Τεύχος Β΄ /28.09.2020). Στις επισημάνσεις και τα σχόλια που ακολουθούν προσπαθούμε να αναδείξουμε βασικά στοιχεία της «φιλοσοφίας» του μαθήματος, βάσει του νέου ΠΣ και των Οδηγιών του ΙΕΠ (1^ο έτος εφαρμογής 2019-20, 2^ο έτος 2020-21) καθώς και της εξέτασής του, σύμφωνα με τα ζητούμενα του ισχύοντος ΦΕΚ αλλά και με τα Θέματα που δόθηκαν στις Πανελλαδικές εξετάσεις, την 1^η χρονιά εφαρμογής του νέου συστήματος (2020).

Για διευκόλυνση (σύγκριση με το κριτήριο και τις επισημάνσεις) παρατίθενται πρώτα συνολικά τα ζητούμενα της εξέτασης του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών Γ΄ τάξης ΓΕΛ -ΟΠΑΣ.

IV. Για την εξέταση στο μάθημα Αρχαία Ελληνικά της Ομάδας Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών της Γ΄ τάξης Ημερησίου και Εσπερινού Γενικού Λυκείου ισχύουν τα εξής:

1. Δίνονται στους μαθητές/-τριες αποσπάσματα διδαγμένου κειμένου 12-20 στίχων με νοηματική συνοχή και τους ζητείται να απαντήσουν σε:

i) μία (1) ερώτηση κατανόησης με την οποία ζητείται να αποκωδικοποιήσουν σημεία του κειμένου και να αντλήσουν βασικές πληροφορίες που εντοπίζονται στο κείμενο. Η ερώτηση μπορεί να διαιρείται σε δύο υποερωτήματα με τη μορφή ερωτήσεων κλειστού τύπου (σωστού ή λάθους, πολλαπλών επιλογών, αντιστοίχισης, συμπλήρωσης κενών κ.λπ.) ή ανοικτού τύπου.

ii) δύο (2) ερωτήσεις ερμηνευτικές, που μπορεί να αναφέρονται σε ιδέες/αξίες/προβλήματα, σε στάσεις/ήθος/χαρακτήρα των προσώπων, στο ιστορικό/κοινωνικό/πολιτιστικό πλαίσιο της εποχής του έργου, στη δομή/σύνθεση του κειμένου, σε υφολογικά/αισθητικά θέματα, με βάση το απόσπασμα.

iii) μία (1) ερώτηση κλειστού τύπου που αναφέρεται στο γραμματειακό είδος στο οποίο ανήκει το κείμενο, στον συγγραφέα ή στο έργο του.

iv) μία (1) ερώτηση λεξιλογική-σημασιολογική (σύνδεση λέξεων αρχαίας και νέας, διατήρηση ή αλλαγή της σημασίας τους, οικογένειες ομόρριζων λέξεων, απλών ή σύνθετων, συνώνυμα, αντώνυμα).

v) δίνεται αδίδακτο παράλληλο κείμενο στη νέα ελληνική από την αρχαία ή νεότερη γραμματεία, ελληνική και παγκόσμια, και καλούνται να απαντήσουν σε μία (1) ερώτηση ερμηνευτική, με την οποία ζητείται να συγκρίνουν το παράλληλο κείμενο με το κείμενο αναφοράς.

ΦΕΚ Τεύχος Β΄
4177/28.09.2020

2. Δίνεται, επίσης, αδίδακτο πεζό κείμενο αττικής διαλέκτου 12-20 στίχων στερεότυπης έκδοσης με νοηματική συνοχή. Στο αδίδακτο κείμενο προτάσσεται σύντομο σχετικό εισαγωγικό σημείωμα, μέσω του οποίου δίνονται εξωκειμενικές πληροφορίες απαραίτητες για την κατανόηση του κειμένου.

Οι μαθητές/-τριες καλούνται:

- i) να μεταφράσουν στα νέα ελληνικά μέρος του κειμένου από τέσσερις έως έξι στίχους
- ii) να απαντήσουν σε μια ερώτηση κατανόησης που αναφέρεται στον νοηματικό άξονα του κειμένου
- iii) να απαντήσουν σε μία (1) ερώτηση γραμματικής, η οποία μπορεί να αναλύεται σε δύο υποερωτήματα
- iv. να απαντήσουν σε μία (1) ερώτηση συντακτικού (π.χ. αναγνώριση λέξεων/φράσεων/προτάσεων/άλλων δομικών στοιχείων του κειμένου, μετασχηματισμός μέρους του κειμένου ως προς τη δομολειτουργική του διάσταση), η οποία μπορεί να επιμερίζεται σε δύο υποερωτήματα.

3. Κάθε ζητούμενη ερώτηση-δραστηριότητα που τίθεται για το διδαγμένο ή το παράλληλο ή το αδίδακτο κείμενο βαθμολογείται με δέκα (10) μονάδες της εκατοντάβαθμης κλίμακας.

Για την εξέταση των παραπάνω θεμάτων, τόσο στο διδαγμένο όσο και στο αδίδακτο κείμενο, κρίνεται σκόπιμο να αξιοποιείται ποικιλία τύπων ασκήσεων/ερωτήσεων.

ΦΕΚ Τεύχος Β'
4177/28.09.2020

A1. Η ερώτηση κατανόησης έχει αντικαταστήσει τη μετάφραση του διδαγμένου, με στόχο την αποφυγή αποστήθισης έτοιμης μετάφρασης και την πιο ουσιαστική προσπέλαση του κειμένου από τους μαθητές. Η ερώτηση κατανόησης που διαμορφώνουμε για κριτήριο αξιολόγησης του μαθήματος χρειάζεται να ανταποκρίνεται στο ζητούμενο εξέτασης σύμφωνα με το προαναφερόμενο ισχύον ΦΕΚ:

1. Δίνονται στους μαθητές/-τριες αποσπάσματα διδαγμένου κειμένου 12-20 στίχων με νοηματική συνοχή και τους ζητείται να απαντήσουν σε:

- i) μία (1) ερώτηση κατανόησης με την οποία ζητείται να αποκωδικοποιήσουν σημεία του κειμένου και να αντλήσουν βασικές πληροφορίες που εντοπίζονται στο κείμενο. Η ερώτηση μπορεί να διαιρείται σε δύο υποερωτήματα με τη μορφή ερωτήσεων κλειστού τύπου (σωστού ή λάθους, πολλαπλών επιλογών, αντιστοίχισης, συμπλήρωσης κενών κ.λπ.) ή ανοικτού τύπου.

Η ερώτηση **1.i)**, δηλαδή, αφορά στην κατανόηση στοιχείων του κειμένου, όχι στην ερμηνεία! Οι ερωτήσεις κατανόησης δεν πρέπει να συγχέονται με τις ερμηνευτικές ερωτήσεις (εμβάθυνση σε σημασία, προεκτάσεις γνώσεων). Τα ζητούμενα της A1 ερώτησης χρειάζεται να αποτελούν σαφή στοιχεία περιεχομένου του κειμένου και να διατυπώνονται με εκφραστική σαφήνεια και πληρότητα, ώστε να μην προκαλούν σύγχυση και να εντοπίζονται ευκρινώς στο κείμενο (βλ. A.1. στο Κριτήριο του Α. Βαλεργάκη).

Η μορφολογία της ερώτησης στο Κριτήριο (Α. Βαλεργάκη) ανταποκρίνεται στον τύπο της ερώτησης A.1. α. των πανελλαδικών εξετάσεων 2020, η οποία υπενθυμίζεται παρακάτω:

11.α. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο (μονάδες 3) και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 3):

1. Η φρόνηση ως αρετή της ψυχής καλλιεργείται με τον εθισμό και την άσκηση.
2. Η αρετή της φρόνησης αποβαίνει πάντα ωφέλιμη για τον άνθρωπο.
3. Η τέχνη της παιδείας στρέφει την ψυχή στην ορθή κατεύθυνση.

(μονάδες 6)

Σημειώνουμε ότι χρειάζεται να προσέχουμε την **αντιστοίχιση των ζητούμενων με τη μοριοδότησή τους**. Βλ. π.χ. στο Α1 του Κριτηρίου: 5 προτάσεις = x 1 μονάδα + 5 «τεκμηριώσεις» x 1 μονάδα = συνολικά 10 μόρια.

Ως ζητούμενο, δηλαδή, μπορεί να είναι η κατανόηση Σ ή Λ και ο εντοπισμός φράσεων του αρχαίου (διδαγμένου) κειμένου ως τεκμηρίωση της απάντησης.

Εναλλακτικά, μπορεί να υπάρχει **χωριστό/διακριτό υποερώτημα, π.χ.** όπως στα θέματα των Πανελλαδικών εξετάσεων (17-6-20), όπου στο Α1.β. **δόθηκαν λέξεις του αρχαίου κειμένου και ζητήθηκε ο εντοπισμός των λέξεων στις οποίες αυτές αναφέρονται [δηλ. κατανόηση κειμένου μέσα από σύνταξη].**

β. 1. «σφειῖς ἐντιθέναι...»: Σε ποια λέξη του αρχαίου κειμένου αναφέρεται η αντωνυμία «σφειῖς»;

2. «ὃ καταμανθάνει ἕκαστος»: Σε ποια λέξη του αρχαίου κειμένου αναφέρεται η αντωνυμία «ὃ»: (μονάδες 4)

Αυτή η επισήμανση γίνεται και για αντίστοιχη έμφαση κατά τη διδασκαλία του αρχαίου κειμένου: **χρειάζεται να αξιοποιείται η μορφοσυντακτική δομή του διδαγμένου αρχαίου κειμένου για την κατανόησή του!..**

B1 και B2. Πρόκειται για τις **ερμηνευτικές ερωτήσεις** πάνω στο διδαγμένο κείμενο, με ειδικότερο περιεχόμενο:

ii) δύο (2) ερωτήσεις ερμηνευτικές, που μπορεί να αναφέρονται σε ιδέες/αξίες/προβλήματα, σε στάσεις/ήθος/ χαρακτήρα των προσώπων, στο ιστορικό/κοινωνικό/ πολιτιστικό πλαίσιο της εποχής του έργου, στη δομή/ σύνθεση του κειμένου, σε υφολογικά/αισθητικά θέματα, με βάση το απόσπασμα.

(βλ. προαναφερόμενο ΦΕΚ 4177 Β'/2020)

Βλ. π.χ. την Ερώτηση Β1 του Κριτηρίου (Α. Βαλεργάκη), στην οποία συνδυάζεται το σημασιακό με το εκφραστικό αισθητικό περιεχόμενο: «*Ποια είναι η σημασία της παραπάνω φράσης για την επιχειρηματολογία του Πρωταγόρα σχετικά με τη συμμετοχή στην πολιτική αρετή; (Μ6) Με ποιους εκφραστικούς τρόπους δηλώνεται η καθολικότητα και η αναγκαιότητά της; (Μ4)*»

Επίσης, επισημαίνεται κι εδώ η αντιστοίχιση ζητούμενων και μοριοδότησης και το ότι δίδονται διακριτά υποερωτήματα, ώστε να είναι σαφή τα ζητούμενα.

Ως προς το εννοιολογικό μέρος, οι ερμηνευτικές ερωτήσεις (χρειάζεται να) είναι ουσιώδεις, να κινητοποιούν την κριτική σκέψη, με βάση το κείμενο, αξιοποιώντας δημιουργικά τα προβλεπόμενα στο ΦΕΚ. Για παράδειγμα, στο Β2 ερώτημα του Κριτηρίου, βλ. σύνδεση με ιστορικό/πολιτιστικό/κοινωνικό πλαίσιο της εποχής.:

«**Β2. Οὗτω δὴ, ὦ Σώκρατες..... ἢ μὴ εἶναι πόλεις.**

Ποια συμπεράσματα προκύπτουν από το παραπάνω απόσπασμα για τη στάση των Αθηναίων σχετικά με τη δημιουργική και την πολιτική τέχνη αντίστοιχα; (Μ6). Ποια μορφή πολιτικής οργάνωσης και ποιες πολιτικές πρακτικές υπαινίσσεται ο Πρωταγόρας; (Μ4)».

Ανάλογης εφαρμογής των ζητούμενων του ΦΕΚ ήταν και οι ερμηνευτικές ερωτήσεις των Πανελλαδικών θεμάτων:

Β1. «εἰς τὸ ὄν καὶ τοῦ ὄντος τὸ φανότατον», «τῆς περιαγωγῆς»: Αξιοποιώντας τους παραπάνω όρους του κειμένου να εξηγήσετε πώς αντιλαμβάνεται ο Σωκράτης την έννοια της παιδείας.

Μονάδες 10

Β2. «Φασὶ δέ πον οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμης σφείς ἐντιθέσθαι, οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες»: Ποια άποψη διατυπώνει ο Σωκράτης στο χωρίο (μονάδες 4) και πώς αυτή ενισχύεται από την επανάληψη της πρόθεσης «ἐν» και την αναλογία / παρομοίωση που χρησιμοποιεί;

(μονάδες 6)

Μονάδες 10

Για τις απαντήσεις των ερμηνευτικών ερωτήσεων οι μαθητές/-τριες αντλούν στοιχεία από τις **Εισαγωγές (που περιλαμβάνονται στην ύλη) και τα σχόλια των διδακτικών ενοτήτων**, συνθέτοντάς τα με κριτική σκέψη. Επίσης, όπως έλεγαν και οι Οδηγίες του ΙΕΠ (σχ. έτους 2020), οι εκπαιδευτικοί, όταν το κρίνουν σκόπιμο, μπορεί να δίδουν και άλλο σχετικό υποστηρικτικό υλικό, αλλά και το πρόσθετο αυτό υλικό και τα ζητούμενα των ερμηνευτικών ερωτήσεων **πρέπει να εστιάζουν στο κείμενο και στα εισαγωγικά και σχόλια της ύλης**, σύμφωνα με το ΠΣ και τον

τρόπο εξέτασης του μαθήματος (ΦΕΚ 4177 Β'/2020), χωρίς να «εκτείνονται» σε απαιτητικά και εξεζητημένα σχόλια που παραπέμπουν σε ακαδημαϊκά και εξειδικευμένα θέματα, επαναλαμβάνοντας παλιότερες πρακτικές αποστήθισης υλικού από διάφορες «πηγές»...

B3. Η ερώτηση αυτή αφορά σε γραμματολογικά στοιχεία και είναι κλειστού τύπου. Για να θυμηθούμε κι εδώ το ζητούμενο:

iii) μία (1) ερώτηση κλειστού τύπου που αναφέρεται στο γραμματειακό είδος στο οποίο ανήκει το κείμενο, στον συγγραφέα ή στο έργο του.

ΦΕΚ Τεύχος Β'
4177/28.09.2020

Στην περίπτωση του Κριτηρίου (Α. Βαλεργάκη), ζητήθηκε: «Να αντιστοιχίσετε τους αριθμούς της Στήλης Α με το γράμμα της Στήλης Β που τεκμηριώνει ορθά το νόημα της πρότασης.» Ειδικότερα, η αριστερή στήλη περιείχε 5 φράσεις προς συμπλήρωση με λέξη που έλειπε. Για κάθε «φράση προς ολοκλήρωση» (στήλης Α) έπρεπε να επιλεγεί η σωστή αντίστοιχη λέξη, ανάμεσα σε 3 δοσμένες λέξεις (Στήλη Β'). Π.χ.

- «1. Ο Σωκράτης υιοθέτησε ως μέθοδο τη... α. διάλεξη
 β. λογοτεχνική ανάλυση
 γ. διαλεκτική»

Η ερώτηση δηλ. είχε διαμορφωθεί κατ' αναλογία προς την αντίστοιχη γραμματολογική ερώτηση των **Θεμάτων των Πανελλαδικών Εξετάσεων** (17-6-20). Για υπενθύμιση, παραθέτουμε μέρος της ερώτησης των πανελλαδικών:

B3. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον **αριθμό** που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις φράσεις της **Στήλης Α** του παρακάτω πίνακα και δίπλα σε αυτόν το **γράμμα** της λέξης ή φράσης από τη **Στήλη Β** που συμπληρώνει ορθά το νόημά της.

ΤΕΛΟΣ 2ΗΣ ΑΠΟ 7 ΣΕΛΙΔΕΣ

ΝΕΟ

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ - ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Η κατηγορία που είχε μεγαλύτερη σχέση με την πραγματική αιτία δίωξης του Σωκράτη ήταν	α. η διαφθορά των νέων. β. η αθεία. γ. οι δημοκρατικές του αντιλήψεις.

Επισημάνσεις ως προς τη διατύπωση του ερωτήματος B3 και την ψηφιακή διασκευή του:

Σημειώνουμε ότι εφόσον τα ζητούμενα της **Στήλης Β** δίδονται σε εμφανή συσχέτιση με **ένα** ζητούμενο της **στήλης Α**, η ερώτηση μπορεί να διατυπωθεί κατά τον τύπο των ερωτήσεων

«Πολλαπλής επιλογής με μία μόνο απάντηση»: Π.χ. «Να συμπληρώσετε την πρόταση επιλέγοντας τη σωστή απάντηση ανάμεσα στις παρακάτω λέξεις/φράσεις.» Αντίστοιχα μπορεί να δοθεί η μορφή, χωρίς στήλες αντιστοίχισης. Η επισήμανση αυτή δίδεται εδώ για διευκόλυνση και μάλιστα στην περίπτωση της ψηφιακής διασκευής του κριτηρίου. Π.χ. στην πλατφόρμα **Open e-class**, από τις **Ασκήσεις** επιλέγουμε ερωτήσεις «Πολλαπλής επιλογής με μία μόνο απάντηση», επειδή έτσι μπορεί να αποδοθεί μορφικά, βάσει των τεχνικών περιορισμών. Παράδειγμα:

Β.3. Να αντιστοιχίσετε τους αριθμούς της Στήλης Α με το γράμμα της Στήλης Β που περιγράφει ορθό το νόημα της πρότασης. (1 ΝΑ ΕΠΙΒΛΕΪΤΕ ΤΗ ΣΣΣΤΗ ΑΓΙΟΥΤΗΔΗ)

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

322 α - 323 α

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνθρώπος θεῖα μετέχει μοῖρας, πρότερον μὲν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῆεν μόνον θεοὺς ἀθάνατον, καὶ ἀπερὶτα βροτοὺς τε ἐβρότεον καὶ ἀθάλαστον θεῶν· ἔπειτα φροσὴν καὶ ἀνθρώπων τε καὶ ἀθανάτων τε τέρψιν, καὶ αἰσθήτας, καὶ ἰσθητάς, καὶ ἰσοδοσίας, καὶ σαρκοφῶν, καὶ τὰς ἀκ γῆς, τροφὰς ἠέριον. Οὕτω δὲ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχῆς ἀθάνατοι ἔκειον σκοροδοφί, πάλαι δὲ οὐκ ἔσονται ἀλλάσσονται οὐκ ἴσοι τὸν θεῶν διὰ τὸ πανταχὴ κτείναν ἀθανάτους αἰῶνα, καὶ ἡ δημιουργικὴ τέρψιν αἰσθῆς πρὸς μὲν τροφὴν ἰσθητὴ βροτῶν ἦν, πρὸς δὲ τὸν τὸν θεῶν ἀλάστον ἀνθρώπων—παλιπαρὴ γὰρ τέρψιν αἰσθῆς ἔχον, ἢ μέρος παλιμακῆ— ἐξήσαν δὲ ἀθροίζομαι καὶ σφίζομαι κτείνοντας πάλαι· δι' οὐκ ἀθροισθέντες, ἤθελον ἀλλήλους ἕτε οὐκ ἔχοντες τὴν παλιμακῆ τέρψιν, ὅτιαι πάλαι σκελενωμένους ἐσφίζοντο. Ζεῖται οὐκ ἴσοις ἀπὸ τῆ γῆν ἔχον μὴ ἀλάστον αἰῶνα, Ἐργῆν κτείναν ἔχοντες εἰς ἀθανάτους αἰῶνα τε καὶ ἄσπον, ἢ' εἶν ἀλάστον κτείναν τε καὶ ἄσπον φιλίας συναινετοί. Τροφὴ οὐκ ἔργῆς διὰ τὴν οὐκ πρότερον δοτὴ δικῆν καὶ αἰσθῆ ἀθανάτους· «Πότερον ἄς οἱ τέρψιν κτείναντες, οὕτω καὶ τούτους κτείναντες κτείναντες δὲ οὐκ εἰς ἔχον ἰσθητὴν πολλοὺς ἰσθητὴς, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί· καὶ δικῆν δὲ καὶ αἰσθῆ αἰσθῆ τῶ ἀνθρώπων, ἢ εἰ πάντας νόμον»· «Ἐπὶ πάντας, ἔργῆς ὁ Ζεῖται, «καὶ πάντας κτείναντες» οὐ γὰρ ἂν γίνονται πάλαι, αἱ ἄλλοι αἰσθῆ κτείναντες ὅσοι ἄλλοι κτείναντες καὶ νόμον γὰρ θεῖς παρ' ἑμαὶ τὸν μὴ ἀνθρώπων αἰσθῆς καὶ δικῆν μετέχον κτείναντες ἄς νόμον πάλαι». Οὕτω δὲ ὁ Σώκρατες, καὶ διὰ τούτων οἱ εἰ ἄλλοι καὶ Ἀθηναῖοι, ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς κτείναντες ἢ λόγος ἢ ἄλλοι τὸς δημιουργοί, ἄλλοις οὐκ ἔχοντες σφίζομαι, καὶ ἔχοντες ἄς ἔχοντες ἂν τὸν ἄλλοι σφίζομαι, οὐκ ἔχοντες, ἄς οὐ φησὶ—αἰσθῆς, ἄς ἔχοντες φησὶ—ὅταν δὲ εἰς σφίζομαι κτείναντες ἀρετῆς ἔχοντες, ἢν διὰ διὰ ἀσφίζομαι πάλαι ἔχοντες καὶ σφίζομαι, αἰσθῆς ἔχοντες ἀνθρώπων ἀνθρώπων, ἄς παντὶ προσήσαν τούτους γὰρ μετέχον τῆς ἀρετῆς ἢ μὴ εἶναι πάλαι. Αὕτη ὁ Σώκρατες, τούτους αἰσθῆ.

ΜΟΝΑΔΕΣ 10

1 2 3 4 5

Ερώτηση 1 / 5 (Πολλαπλής επιλογής με μία μόνο απάντηση) — 2 Πόντοι

1. Ο Σωκράτης υποθέτει ως μέθοδο τη...

α. ἑλάνθη

β. δημιουργικὴ αἰσθῆς

γ. ἀσφίζομαι

Προηγούμενη ερώτηση Απάντηση Οριστική υποβολή Επόμενο >

B.4. Πρόκειται για **άσκηση λεξιλογική-σημασιολογική**, που μπορεί να εξεταστεί με ερώτηση κλειστού ή ανοικτού τύπου (συνολικά 10 μονάδες). Για να θυμηθούμε κι εδώ το ζητούμενο, σύμφωνα με τον τρόπο αξιολόγησης στο ΦΕΚ (4177 Β'/2020):

iv) μία (1) ερώτηση λεξιλογική-σημασιολογική (σύνδεση λέξεων αρχαίας και νέας, διατήρηση ή αλλαγή της σημασίας τους, οικογένειες ομόρριζων λέξεων, απλών ή σύνθετων, συνώνυμα, αντώνυμα).

Για την εξέταση των παραπάνω θεμάτων, τόσο στο διδαγμένο όσο και στο αδίδακτο κείμενο, κρίνεται σκόπιμο να αξιοποιείται ποικιλία τύπων ασκήσεων/ερωτήσεων.

Στα Θέματα των Πανελλαδικών Εξετάσεων Ιουνίου 2020, η ερώτηση αυτή (B4) δόθηκε με 2 επιμέρους ερωτήματα και με τον τύπο ασκήσεων αντιστοίχισης:

B4.α. Να αντιστοιχίσετε στο τετράδιό σας καθεμιά αρχαία ελληνική λέξη της **Στήλης Α** με την ετυμολογικά συγγενή της νεοελληνική λέξη της **Στήλης Β** (στη **Στήλη Β** περισεύουν δύο λέξεις).

ΤΕΛΟΣ 3ΗΣ ΑΠΟ 7 ΣΕΛΙΔΕΣ

ΝΕΟ ΑΡΧΗ 4ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ
ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ - ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΩΝ

Στήλη Α	Στήλη Β
φανόν	απώλεια
άνασχέςθαι	τρυφερός
περιακτέον	ανατροπή
τετραμμένω	ανακωχή
έντιθέντες	απόλυση
απόλλυσι	φάσμα
	παρακαταθήκη
	άξονας

(μονάδες 6)

B4.β. Για καθεμιά από τις δύο παρακάτω λέξεις να γράψετε μία περίοδο λόγου στα νέα ελληνικά, όπου η ίδια λέξη, σε οποιαδήποτε μορφή της (μέρος του λόγου, πτώση, αριθμό, γένος, έγκλιση, χρόνο), χρησιμοποιείται με διαφορετική σημασία από αυτήν που έχει στο αρχαίο κείμενο:
«ἐπαγγελόμενοι», «ἐπιστήμης».

(μονάδες 4)

Κατ' αναλογία, έχει διαμορφωθεί η ερώτηση **B4α και B4β** του Κριτηρίου (Α. Βαλεργάκη). Σημειώνεται, ωστόσο, ότι η διατύπωση στο **B4.β**, «*Να γράψετε δύο περιόδους λόγου στα νέα ελληνικά με μια ετυμολογικά παράγωγη λέξη των παρακάτω λέξεων του αρχαίου κειμένου: (Μ4)*

ῥῥκουν, ἀθροίζεσθαι», είναι απλή και σαφής και δεν τίθεται κάποιος περιορισμός ως προς τη σημασία των ζητούμενων λέξεων, αξιοποιώντας έτσι τις πολλές σημασίες που μπορεί να λάβουν οι ετυμολογικά συγγενείς λέξεις στην ελληνική γλώσσα (και μάλιστα σε σύνθεση με προθέσεις κλπ). Βασική μας μέριμνα κατά τη διαμόρφωση των λεξιλογικών-σημασιολογικών ερωτήσεων (χρειάζεται να) είναι η ακρίβεια και σαφήνεια. Αντίστοιχα, η απάντηση πρέπει να χαρακτηρίζεται από σημασιακή και εκφραστική ορθότητα.

B.5. Παράλληλο κείμενο

Η 5^Η (και τελευταία) ερώτηση σχετικά με το διδαγμένο κείμενο, αφορά σε «παράλληλο». Σύμφωνα με τον ισχύοντα τρόπο εξέτασης (ΦΕΚ 4177 Β'/2020):

ν) δίνεται αδίδακτο παράλληλο κείμενο στη νέα ελληνική από την αρχαία ή νεότερη γραμματεία, ελληνική και παγκόσμια, και καλούνται να απαντήσουν σε μία (1) ερώτηση ερμηνευτική, με την οποία ζητείται να συγκρίνουν το παράλληλο κείμενο με το κείμενο αναφοράς.

Οι συγκρίσεις αφορούν σε **ομοιότητες και διαφορές**, οπότε η επιλογή παράλληλου κειμένου πρέπει να γίνεται με γνώμονα τη **δυνατότητα συγκρίσεων** υπό ερμηνευτική προοπτική.

Στα Θέματα των Πανελλαδικών Εξετάσεων (17-6-20), στην 1^η εφαρμογή του νέου συστήματος διδασκαλίας και εξέτασης, δόθηκε ως παράλληλο κείμενο απόσπασμα από το βιβλίο του Ε.Π. Παπανούτσου, *Α. Δελμούζος*, (έκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης), σελ. 201. Το ερώτημα ήταν:

Να παρουσιάσετε δύο (2) από τις απόψεις του Α. Δελμούζου σχετικά με τον σκοπό της παιδείας που εμφανίζουν ομοιότητες με τις αντίστοιχες πλατωνικές απόψεις του διδαγμένου κειμένου.
Μονάδες 10

Σημειώνεται ότι η ερώτηση αφορούσε **συγκεκριμένα σημεία** (2 απόψεις) του παράλληλου κειμένου και εξητείτο η **σύγκριση ομοιότητας με αντίστοιχα σημεία** (απόψεις) του διδαγμένου κειμένου.

Εναλλακτικά, στο Κριτήριο (Α. Βαλεργάκη) η ερώτηση σχετικά με το παράλληλο κείμενο εστιάζει στην **ομοιότητα μεταξύ κεντρικής θέσης του παράλληλου κειμένου με κεντρική θέση του διδαγμένου κειμένου**: «**B5. Στο παρακάτω απόσπασμα ο Άγγλος φιλόσοφος Μίλ επιχειρηματολογεί υπέρ της ελευθερίας του λόγου. Με ποιο επιχείρημα ο Μίλ υπερασπίζεται την ελεύθερη δημόσια**

έκφραση των πολιτών; (M5). Ποια ομοιότητα παρουσιάζει με την αντίστοιχη θέση του Πρωταγόρα; (M5).»

Στη διδασκαλία και εξάσκηση των μαθητών/-τριών, χρειάζεται να γίνει λόγος για τα ενδεχόμενα ζητούμενα σύγκρισης (ομοιότητας/ομοιοτήτων, διαφοράς/διαφορών, μεταξύ συγκεκριμένων σημείων ή γενικότερης θέσης του διδαγμένου κειμένου και του παράλληλου κειμένου). Επίσης να γίνεται συνειδητό το ότι πρόκειται για είδος ερμηνευτικής ερώτησης, που σημαίνει ότι χρειάζεται εστίαση στο ζητούμενο ή ζητούμενα, κριτικός στοχασμός και σύνθεση με αξιοποίηση γνώσεων γενικότερων και στοιχείων του κειμένου και όχι...αναπαραγωγή έτοιμων θεωρητικών γνώσεων από διάφορες πηγές. Καλό είναι να διαμορφώνονται ασκήσεις παράλληλων κειμένων με σημεία εστίασης για σύγκριση (ομοιότητας/διαφοράς, ομοιοτήτων/διαφορών) αλλά, εφόσον το διδαγμένο κείμενο προσφέρεται, καλό είναι να εξοικειώνονται οι μαθητές/-τριες και με συγκρίσεις κεντρικής ιδέας/άποψης/θέσης του διδαγμένου με το παράλληλο κείμενο. Γενικότερα, χρειάζεται να έχουν εξοικειωθεί οι μαθητές/-τριες με όλα τα πιθανά ενδεχόμενα σύγκρισης (ανίχνευση επιμέρους στοιχείων ή βασικής κεντρικής θέσης μεταξύ των δυο κειμένων).

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ.

Υπενθυμίζεται κι εδώ ότι σύμφωνα με το νέο σύστημα εξέτασης:

2. Δίνεται, επίσης, αδίδακτο πεζό κείμενο αττικής διαλέκτου 12-20 στίχων στερεότυπης έκδοσης με νοηματική συνοχή. Στο αδίδακτο κείμενο προτάσσεται σύντομο σχετικό εισαγωγικό σημείωμα, μέσω του οποίου δίνονται εξωκειμενικές πληροφορίες απαραίτητες για την κατανόηση του κειμένου.

Οι μαθητές/-τριες καλούνται:

i) να μεταφράσουν στα νέα ελληνικά μέρος του κειμένου από τέσσερις έως έξι στίχους

Σχετικά με την επιλογή αδίδακτου κειμένου, που αποτελεί μέλημα των Φιλολόγων που διδάσκουν το μάθημα, σημειώνεται ότι δεν είναι ζητούμενο του τρόπου εξέτασης το να έχουν νοηματική συνάφεια το διδαγμένο με το αδίδακτο κείμενο. Στις Πανελλαδικές εξετάσεις, τον Ιούνιο του 2020, το διδαγμένο (ενότ. 9 του φακέλου υλικού, Πλάτων, Πρωταγόρας 518b-519a) αφορούσε στην παιδεία, μέσα από την ερμηνεία της αλληγορίας του σπηλαίου, ενώ το αδίδακτο ήταν απόσπασμα του διδακτικού έργου «*Πόροι ή περί προσόδων*» (Ξενοφών, *Πόροι V, 11-13* -OXFORD CLASSICAL TEXTS), στο οποίο, σύμφωνα με το προτασσόμενο εισαγωγικό σημείωμα, Ο Ξενοφών «*συνδέει την οικονομική ευημερία της Αθήνας με τα αγαθά της ειρήνης*». Αν μπορούσαμε να μιλήσουμε για κάποια «νοηματική συγγένεια» με το διδαγμένο, θα λέγαμε ότι το απόσπασμα από το «διδακτικό» έργο του Ξενοφώντα αφορούσε σε αξίες της πόλης (ειρήνη-οικονομική ευημερία και κατάδειξη αρνητικών συνεπειών πολέμου)· όμως πρόκειται απλώς για ένα «γενικότερο πνεύμα ζητημάτων αξιών», όχι για

άμεση νοηματική συνάφεια. Το κείμενο του Πλάτωνα εντάσσεται στα φιλοσοφικά, ενώ το κείμενο του Ξενοφώτα στα διδακτικά.

Στο Κριτήριο αξιολόγησης (Α. Βαλεργάκη) υπάρχει μεγαλύτερη συνάφεια του αδίδακτου με το διδαγμένο, καθώς στο απόσπασμα από το αδίδακτο «ο σοφιστής Αντιφών σχολιάζει την αντίθεση μεταξύ του ανθρώπινου και του φυσικού νόμου», αλλά και στο διδαγμένο, όπως είδαμε, γίνεται λόγος, επίσης, για νομή δεξιοτήτων (κατά περιπτώσεις διαφορετικών) και «αιδούς και δίκης» (σε όλους), ως «θεικής μοίρας». Όπως σημειώθηκε δεν ζητείται η «συγγένεια/συνάφεια» διδαγμένου και αδίδακτου (περιλαμβάνεται, εξάλλου, ερώτηση για «παράλληλο» προς το διδαγμένο κείμενο, με τύπους σύγκρισης). Προσδίδει, βέβαια, εσωτερικό ειρμό στο όλο κριτήριο αξιολόγησης το να έχουν κάποια εσωτερική συνάφεια (διακειμενικής τάξεως) τα δυο κείμενα (διδαγμένο και αδίδακτο), όταν αυτό είναι εφικτό.

Ακόμη, σημειώνεται ότι το αδίδακτο κείμενο πρέπει να είναι 12-20 στίχων (για τεχνικούς λόγους στο Κριτήριο δεν είχαν συμπεριληφθεί τόσοι στίχοι, ωστόσο η ερώτηση Γ.1. ανταποκρίνεται στο ζητούμενο (απόδοση στα νέα ελληνικά 5 στίχων).

Γ1 και Γ2. Ερωτήσεις κατανόησης του αδίδακτου κειμένου

Η ερώτηση Γ1 (απόδοση στα νέα ελληνικά 4-6 στίχων) όπως και η ερώτηση Γ2

ii) να απαντήσουν σε μια ερώτηση κατανόησης που αναφέρεται στον νοηματικό άξονα του κειμένου

αφορούν σε στόχους κατανόησης του αδίδακτου κειμένου, στη θέση της παλιότερα ζητούμενης μετάφρασης όλου του αδίδακτου κειμένου. Η αλλαγή αυτή απηχεί το πνεύμα του νέου ΠΣ, που εστιάζει στην ανίχνευση και ουσιαστική προσπέλαση του κειμένου, προσπαθώντας να υπερβεί αδυναμίες της συνήθειας για «αποστήθιση μεταφράσεων» (ακόμη και σε «πιθανά» (“sos”) αδίδακτα κείμενα).

Προσοχή, ωστόσο, η ερώτηση Γ2 (πρέπει να) αναφέρεται στον «νοηματικό άξονα του κειμένου», δηλ. στον βασικό πυρήνα και όχι σε περιφερειακά, δευτερεύοντα, επιμέρους νοήματα/θέματα.

Έτσι θα αναδειχθεί αν έχει γίνει κατανοητό γενικότερα το κείμενο από τους/τις μαθητές/-τριες.

Με βάση αυτό το ζητούμενο είχε διατυπωθεί η ερώτηση Γ2 (10 μονάδες) στα Θέματα των Πανελλαδικών Εξετάσεων (Ιουνίου 2020).

Γ2. Με βάση το αδίδακτο κείμενο, ποια είναι τα πλεονεκτήματα της ειρήνης και ποια τα μειονεκτήματα του πολέμου;

Αντίστοιχα, η ερώτηση Γ2 του Κριτηρίου αξιολόγησης (Α. Βαλεργάκη) αφορά στην αναζήτηση του βασικού νοηματικού άξονα του αδίδακτου κειμένου: «Γ2. Ποιες είναι οι διαφορές μεταξύ του ανθρώπινου νόμου και του φυσικού δικαίου σύμφωνα με το αρχαίο κείμενο;»

Γ3. Σύμφωνα με τα νέα ισχύοντα ζητείται:

iii) να απαντήσουν σε μία (1) ερώτηση γραμματικής, η οποία μπορεί να αναλύεται σε δύο υποερωτήματα

(10 Μονάδες)

Στα Θέματα των Πανελλαδικών εξετάσεων (17-6-2020), η Γ3 ερώτηση διακρινόταν σε επιμέρους α, β, γ, όπως φαίνεται στη συνέχεια:

Γ3.α. «πολλὰς ἐκλιποῦσας καὶ τὰς εἰσελθοῦσας εἰς παντοδαπὰ [πολλὰ] καταδαπανηθείσας» να μετατρέψετε τις μετοχές του
ΤΕΛΟΣ ΣΗΣ ΑΠΟ 7 ΣΕΛΙΔΕΣ

NEO

ΑΡΧΗ 6ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ
ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ - ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

αποσπάσματος σε β' ενικό πρόσωπο της οριστικής παρατατικού στην ίδια φωνή που βρίσκονται. (μονάδες 3)

β. Για τα επιρρήματα του αποσπάσματος «*ἀλλὰ μᾶλλον λέγω ὅτι πολὺν θάπτιον ἂν τιμωροίμεθα αὐτοῦς*» που βρίσκονται στο συγκριτικό βαθμό, να γράψετε τους άλλους δύο βαθμούς. (μονάδες 4)

γ. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον τύπο που ζητείται για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις:

<i>τις</i>	: τη δοτική πληθυντικού
<i>προσόδους</i>	: την ονομαστική πληθυντικού
<i>πολίταις</i>	: την κλητική ενικού

(μονάδες 3)

Μονάδες 10

Στο Κριτήριο αξιολόγησης (Α. Βαλεργάκη), επίσης, στην ερώτηση Γ3 εφαρμόζεται τριμερής επιμερισμός (α, β, γ) ζητούμενων, και επίσης προσεκτική αντιστοίχιση ζητούμενων γραμματικών τύπων και μοριοδότησής τους! Για υπενθύμιση, παρατίθεται η ερώτηση:

Γ3. δικαιοσύνη οὖν τὰ τῆς φύσεως:

α. Να συμπληρώσετε τους υπόλοιπους βαθμούς του επιθέτου και του επιρρήματος που βρίσκονται στο παραπάνω απόσπασμα. (Μ4)

β. Να μεταφέρετε το απαρέμφατο και το ρηματικό τύπο της ενκτικής που βρίσκονται στο παραπάνω απόσπασμα στους αντίστοιχους τύπους του Μέλλοντα και του Αορίστου. (Μ4)

γ. Να μεταφέρετε τις δύο αντωνυμίες που βρίσκονται στο παραπάνω απόσπασμα στον αντίθετο αριθμό. (Μ2)

π.χ. στο α: 2 βαθμοί επιθέτου (=2 γραμματικοί τύποι) x 2 μονάδες κάθε γραμμ. τύπος = 4 μονάδες.

- Επισημαίνεται ότι στα Θέματα Πανελλαδικών Εξετάσεων με το νέο σύστημα, στην ερώτηση γραμματικής δεν δίδονται ρητά οι λέξεις, αλλά αναμένεται να εντοπιστούν (να αναγνωριστούν) από τους μαθητές/τις μαθήτριες μέσα στο απόσπασμα κειμένου, βάσει του

γραμματικού όρου/τύπου με τον οποίο προσδιορίζονται (επίθετο, επίρρημα, απαρέμφατο, αντωνυμίες). Αντίστοιχα, στη διδασκαλία χρειάζεται να επισημανθεί αυτό στους μαθητές και στις μαθήτριες και να εξοικειωθούν με κατάλληλες ασκήσεις εντοπισμού των ζητούμενων και γραμματικών μετασχηματισμών τους.

Γ4. Ερώτηση συντακτικού στο αδίδακτο κείμενο

Τέλος, σύμφωνα με τα ζητούμενα εξέτασης (ΦΕΚ 4177 Β'/2020), οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται:

iv. να απαντήσουν σε μία (1) ερώτηση συντακτικού (π.χ. αναγνώριση λέξεων/φράσεων/προτάσεων/άλλων δομικών στοιχείων του κειμένου, μετασχηματισμός μέρους του κειμένου ως προς τη δομολειτουργική του διάσταση), η οποία μπορεί να επιμερίζεται σε δύο υποερωτήματα.

Στα Θέματα των Πανελλαδικών Εξετάσεων (17-6-2020), η ερώτηση συντακτικού επιμερίστηκε σε α, β, γ, με διαφορετική μοριοδότηση κάθε επιμέρους ερωτήματος. Έχει προσεχθεί η μοριοδότηση να δοθεί ανάλογα με τον αριθμό των ζητούμενων (π.χ. 4 όροι = 4 μονάδες, στο Γ4.α), όπως φαίνεται στη συνέχεια:

Γ4.α. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τούς όρους: *ἡ εἰρήνην, ταῦτα* (το πρώτο του κειμένου), *τῶν προσόδων, ἄγειν*. (μονάδες 4)

β. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τη μετοχή *ἀνενεχθέντα* και να δικαιολογήσετε τον χαρακτηρισμό της. (μονάδες 2)

γ. «*πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθείη*», «*ὡς γὰρ καὶ πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν*»: Να χαρακτηρίσετε το είδος των προτάσεων και να επισημάνετε τον συντακτικό τους ρόλο. (μονάδες 4)

Μονάδες 10

Στο Κριτήριο αξιολόγησης (Α. Βαλεργάκη) ανάλογα έχουν επιμεριστεί τα ζητούμενα του Γ4, σε α, β, γ και με προσοχή έχει αντιστοιχισθεί ο αριθμός των ζητούμενων με τις μονάδες. Για διευκόλυνση, παρατίθεται κι εδώ η ερώτηση:

Γ4. τὰ οὖν νόμιμα μὴ λαθῶν δ' οὐ·

α. Να αναγνωρίσετε συντακτικά τις παρακάτω λέξεις: *τὰ νόμιμα, τοὺς ὁμολογήσαντας, ζημίας* (Μ3)

β. Να αναγνωρίσετε τον υποθετικό λόγο του αποσπάσματος – είδος, εκφορά υπόθεσης και απόδοσης (Μ3) και να τον μετατρέψετε στο αντίθετο του πραγματικού (Μ4)

ΜΟΝΑΔΕΣ 10

ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ:

Οι απαντήσεις του Κριτηρίου είναι ενδεικτικές. Δεν αναμένεται/δεν απαιτείται οι μαθητές/-τριες να φτάσουν στην εμβάθυνση ή στη διατύπωση των απαντήσεων αυτών, που έχουν γραφεί (από Α. Βαλεργάκη), με αποδέκτες τους Φιλολόγους, ενδεικτικά ως υλικό που μπορεί να αξιοποιηθεί με προσαρμογές, ανάλογα με τις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών/-τριών, ανά τμήμα...

Συμπερασματικά:

1. Κατά τη σύνταξη Κριτηρίου αξιολόγησης χρειάζεται να έχει αφομοιωθεί το ΠΣ του μαθήματος Αρχαίων Ελληνικών Γ' τάξης ΓΕΛ ΟΠΑΣ και οι Οδηγίες διδασκαλίας αλλά και να ακολουθείται επιμελώς ο προβλεπόμενος τρόπος εξέτασης, βάσει του ισχύοντος ΦΕΚ 4177 Β'/28.9.2020.
2. Ιδιαίτερος όταν ο τρόπος εξέτασης είναι νέος/πρόσφατα ισχύων, πολύ χρήσιμο είναι να μελετηθούν τα Θέματα που έχουν ήδη τεθεί την πρώτη χρονιά εφαρμογής στις Πανελλαδικές Εξετάσεις, ώστε να αντληθούν διαπιστώσεις, παραδείγματα εφαρμογής και συμπεράσματα για μελλοντική αξιοποίηση στα κριτήρια που διαμορφώνονται από τους/τις Φιλολόγους. Δεν εννοείται «αυστηρή μίμηση» και επανάληψη ακριβώς των ίδιων τύπων ζητούμενων, καθώς μάλιστα ρητώς προσδιορίζεται και στο προαναφερόμενο ΦΕΚ ότι:

Για την εξέταση των παραπάνω θεμάτων, τόσο στο διδασκόμενο όσο και στο αδιάκτο κείμενο, κρίνεται σκόπιμο να αξιοποιείται ποικιλία τύπων ασκήσεων/ερωτήσεων.

Τα Θέματα που δόθηκαν στις Πανελλαδικές Εξετάσεις (17-6-21) καθώς και στο Κριτήριο Αξιολόγησης (Α. Βαλεργάκη) προσφέρονται για **«μελέτη περιπτώσεων» εφαρμογής του τρόπου εξέτασης και για άντληση διαπιστώσεων, παρατηρήσεων διατύπωσης, ποικιλίας τύπων ασκήσεων/ερωτήσεων κλπ, προς περαιτέρω «δημιουργίες» Κριτηρίων αξιολόγησης....**

3. Χρειάζεται η διατύπωση των ζητούμενων να είναι σαφής και ακριβής.
4. Χρειάζεται προσοχή στη μοριοδότηση, να υπάρχει αντιστοιχία αριθμού ζητούμενων (όρου/πρότασης κλπ) και μονάδων ανά ζητούμενο. Επίσης, ανάλογα με τον βαθμό δυσκολίας προσδιορίζεται και η μοριοδότηση του ζητούμενου όρου/θέματος.
5. Στην ερώτηση κατανόησης του διδαγμένου κειμένου μπορεί να ζητηθεί «πού αναφέρεται» ένας όρος του αρχαίου κειμένου, πράγμα που προϋποθέτει κατά τη διδασκαλία εξοικείωση με την συντακτική επεξεργασία του κειμένου και γνώση των βασικών συντακτικών «αρθρώσεων» (δομών λόγου που είναι απαραίτητες για την κατανόηση του κειμένου).

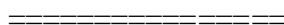
6. Στο παράλληλο κείμενο χρειάζεται προσοχή, να υπάρχει συνάφεια και να μπορούν να εντοπιστούν αναλογίες, ομοιότητες, διαφορές σε σύγκριση. Το ζητούμενο της σύγκρισης πρέπει να είναι σαφές και να ανταποκρίνεται με ακρίβεια στο περιεχόμενο του παράλληλου κειμένου. Επίσης, κατά τη διδασκαλία/εξάσκηση, οι μαθητές χρειάζεται να κατανοήσουν ότι πρόκειται για **είδος ερμηνευτικής ερώτησης**, που σημαίνει ότι χρειάζεται **εστίαση στο ζητούμενο ή ζητούμενα, κριτικός στοχασμός και σύνθεση με αξιοποίηση γνώσεων γενικότερων και στοιχείων του κειμένου και όχι...αναπαραγωγή έτοιμων θεωρητικών γνώσεων από διάφορες πηγές. Καλό είναι να διαμορφώνονται ασκήσεις παράλληλων κειμένων με σημεία εστίασης για σύγκριση (ομοιότητας/διαφοράς ομοιοτήτων/διαφορών) αλλά, εφόσον το διδαγμένο κείμενο προσφέρεται, καλό είναι να εξοικειώνονται οι μαθητές/-τριες και με συγκρίσεις κεντρικής ιδέας/άποψης/θέσης του διδαγμένου με το παράλληλο κείμενο. Γενικότερα, χρειάζεται να έχουν εξοικειωθεί οι μαθητές/-τριες με όλα τα πιθανά ενδεχόμενα σύγκρισης (ανίχνευση επιμέρους στοιχείων ή βασικής κεντρικής θέσης μεταξύ των δυο κειμένων.**
7. Στη γραμματική άσκηση, στο αδίδακτο κείμενο, χρειάζεται να επισημανθεί κατά τη διδασκαλία ότι το ζητούμενο είναι να εντοπιστεί πρώτα ο γραμματικός όρος (π.χ. επίρρημα, επίθετο κ.ά.) μέσα σε απόσπασμα κειμένου και μετά να γίνουν οι αλλαγές που προσδιορίζονται (π.χ. σε βαθμό επιρρήματος/επιθέτου κ.ά.). Χρειάζεται, λοιπόν, εξάσκηση σε τέτοιες διατυπώσεις, όχι απλώς να δίδονται ρητά οι λέξεις για τις οποίες ζητείται ο γραμματικός μετασχηματισμός.
8. Στο συντακτικό, στο αδίδακτο κείμενο, μπορούν να ζητηθούν και «μετασχηματισμοί ως προς τη δομολειτουργική διάσταση» (π.χ. από μετοχή σε πρόταση ή αντίστροφα κ.ά.), πράγμα που πρέπει να έχει ληφθεί υπόψη στη διδασκαλία για εξάσκηση και εξοικείωση των μαθητών.
9. Οι μαθητές/-τριες πρέπει κατά τη διδασκαλία να έχουν εξοικειωθεί με τα ζητούμενα του τρόπου εξέτασης (κατανόηση των ζητούμενων του ΦΕΚ) αλλά και με ποικίλες εφαρμογές των ζητούμενων σε ασκήσεις και Κριτήρια αξιολόγησης. Η εξοικείωση στην ολομέλεια, με σχολιασμό, διευκρινίσεις και επεξεργασία Κριτηρίου ως παραδείγματος είναι απαραίτητη προϋπόθεση πριν τους ζητηθεί «να γράψουν διαγώνισμα»!

Μερικές προτάσεις διδακτικής αξιοποίησης του Κριτηρίου Αξιολόγησης

1. Μπορεί να δοθεί στην τάξη ως παράδειγμα για εξοικείωση με τα ζητούμενα των εξετάσεων, να σχολιαστούν τα είδη των ζητούμενων αλλά και το περιεχόμενο και να γίνει επεξεργασία απαντήσεων στην ολομέλεια.
2. Εναλλακτικά, εφόσον πρόκειται για την 6^η ενότητα, δηλαδή έχουν προηγηθεί άλλα Κριτήρια για εξοικείωση με τα ζητούμενα, μπορεί να γίνει επεξεργασία του στην τάξη από ομάδες

μαθητών/-τριών, που αναλαμβάνουν συγκεκριμένες ερωτήσεις, και κατόπιν να γίνει παρουσίαση από κάθε ομάδα και σχολιασμός, συμπληρώσεις, συζήτηση στην ολομέλεια της τάξης.

3. Διδακτικά, μπορεί να αξιοποιηθεί στο τέλος της διδακτικής ενότητας 6, αφού έχει προηγηθεί η διδασκαλία στην 6^η ενότητα και τα σχόλιά της, ως εξάσκηση και εμπέδωση με επεξεργασία προφορική.
4. Γραπτώς, ως κριτήριο αξιολόγησης, μπορεί να δοθεί επίσης στο τέλος της διδακτικής ενότητας 6, έχοντας επισημανθεί η ανάγκη επανάληψης και των σχετικών στοιχείων Εισαγωγής.
5. Γραπτώς ως κριτήριο αξιολόγησης μπορεί να δοθεί και στο τέλος της ύλης, στο πλαίσιο επανάληψης της 2^{ης} θεματικής ενότητας στην οποία εντάσσεται η 6^η διδακτική ενότητα.
6. Γενικότερα, μπορεί να ενσωματωθεί στη **διδασκαλία ως προφορική επεξεργασία, για εμπέδωση και εξάσκηση**, είτε να αξιοποιηθεί **στο πλαίσιο της εξέτασης του μαθήματος ως «γραπτή δοκιμασία»**.
7. Στην εξ αποστάσεως διδασκαλία (**μέσω webex**), εφόσον αξιοποιηθεί ως **επανάληψη/εμπέδωση** (όχι ως εξέταση -γραπτή δοκιμασία), μπορεί να **«διαμοιράζεται» στην οθόνη ως κοινός τύπος «αναφοράς»**, πέρα από το αν έχει ήδη σταλεί στους μαθητές/στις μαθήτριες. Επίσης, μπορεί οι μαθητές/-τριες να εξασκηθούν ανά ομάδες, σε **«δωμάτια συνεργασίας» (Breakout Sessions)** και μετά στην ολομέλεια να γίνουν οι παρουσιάσεις και ο σχολιασμός/συμπληρώσεις/συζήτηση.

Γενικότερα, είναι καλό **οι Φιλολόγοι σε ομάδες συνεργασίας** να επεξεργάζονται κριτήρια αξιολόγησης έτοιμα και θέματα εξετάσεων, παράλληλα μελετώντας τα ζητούμενα του τρόπου εξέτασης (ΦΕΚ), αντλώντας συμπεράσματα και ιδέες για περαιτέρω δημιουργίες κριτηρίων αξιολόγησης, ενδεχομένως και συνεργατικής δημιουργίας κριτηρίων....

Στη διάθεσή σας για περαιτέρω σχόλια και συνεργασία!

B. Καλοκύρη
ΣΕΕ ΠΕ02 ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης